

*Génesis y evolución del
Derecho Urbanístico español
(1812-1956)*

Martín
Bassols
Coma

Ed. Montecorvo, Madrid, 1973.

A primeira reflexión que debemos facer ó comentar esta obra é que, probablemente, xa estea feita a mellor recensión da mesma. E é que o prólogo deste libro, do profesor Garrido Falla, constitúe un exame detallado e rigoroso do seu contido.

É un libro extenso, seiscentas trinta e oito páxinas, que se cingue ó exame do dereito urbanístico, a través do estudio dos textos legais que se foron sucedendo desde 1812, ata a lei de 1956, texto vixente no momento de publicarse o libro obxecto da presente recensión.

O autor, partindo da concepción do dereito urbanístico como categoría histórica, examina as institucións concretas, preguntándose:

“porque han nacido; cuales eran sus condicionamientos políticos, sociales y jurídicos; que ejemplos del derecho comparado han influido en su nacimiento; cual era el estado de la doctrina o el factor original

que ha contribuido a su nacimiento; como se encarnaba en el Derecho vigente en su época; porque fue necesaria la modificación del Derecho hasta entonces vigente para disciplinar el nuevo fenómeno del urbanismo; que ideas de orden político, técnico-urbanístico y jurídico determinaron la regulación de las instituciones urbanísticas o inclusive su frustración por la novedad que entrañaban o por la falta de preparación cultural o ideológica de la época" (p. 49).

A obra está dividida en cinco partes, e estas en vinteún capítulos:

■ PRIMEIRA PARTE (1812-1868).

Capítulo primeiro, onde o autor parte da consideración de que, a emerxencia do dereito urbanístico non está condicionada por unha formulación crítica ou ideolóxica da cidade industrial. O urbanismo, nun primeiro momento, será realista e técnico.

Por outra parte, non podía faltar nesta primeira etapa, a referencia ó réxime constitucional, e, con iso, á Constitución de 1812, que no seu artigo 173, se proclama o principio de que a propiedade privada, só pode ceder ante o interese público formalmente declarado e sempre previa indemnización.

Capítulo segundo, trata o encadramento tradicional das cuestións urbanísticas no ámbito da policía urbana.

Capítulo terceiro, contén unha interesante análise da primeira técnica urbanística de actuación de conxuntos, as aliñacións de vías públicas. É importante destacar que a consagración desta técnica, como unha técnica urbanística autónoma e substantiva, aparece na lexislación municipal do período constituínte.

Capítulo cuarto, onde se refire á estruturación dunha incipiente organización administrativa urbanística estatal.

Capítulo quinto, contén os primeiros pasos cara á formulación dunha lexislación xeral sobre urbanismo. Así, trata os procesos de formación e realización do ensanche, que considerado como operación urbanística, presenta a orixinalidade de proxecta-la súa operatividade sobre os terreos rústicos inmediatos ós recintos urbanos.

Capítulo sexto, trata a lexislación específica sobre ensanche das poboacións, con referencia e exame detallado da Lei do ensanche das poboacións de 1864, o dictame e pro-

xecto do regulamento da Lei de ensanches elaborado por unha Xunta de Propietarios de Barcelona, e o regulamento para a execución da Lei de Ensanche de 1867.

É importante salientar que, nesta primeira etapa, acóllese esta técnica urbanística como fórmula para resolver a chamada “cuestión de inquilinatos”.

■ SEGUNDA PARTE (1868-1900)

Capítulo primeiro, contén unha sucinta referencia ás características deste segundo período. Sendo que, a característica fundamental é a adaptación e acomodación das institucións xurídico-urbanísticas aludidas e decantadas no período anterior, ós novos postulados xurídicos-políticos e administrativos derivados, primeiro, do sexenio revolucionario (1868-1874), e, a continuación, ós da instauración do réxime político e administrativo da restauración. Salientándose que, mentres que no período revolucionario se incorporan modificacións esenciais en materia de expropiación forzosa na lexislación do ensanche, na etapa da restauración lévase a cabo unha obra de rectificación do período revolucionario.

Capítulo segundo, onde o autor analiza detalladamente as leis de ensanche de 1876 e 1892.

Capítulo terceiro, trata o autor, a reforma urbanística que se presentaba como urxente por ser precisa a conexións dos distintos réximes xurídicos ós que podían estar sometidos os antigos cascos e os ensanches. Así, analiza as proposicións de lei de Gabirol e Turull e a de Dánvila, a Lei de expropiación forzosa de 1879, a proposición de lei de S. Moret, o Proxecto de lei de S. Montero Ríos, o Proxecto de reforma da lei de expropiación de Santos de Isasa e, por último, a Proposición de lei do conde de Estradas.

Capítulo cuarto, dedícao o autor, á regulación específica das obras de saneamento e mellora interior das grandes poboacións, a Lei do 18 de marzo de 1895 e o seu regulamento.

Capítulo quinto, onde se desenvolve de forma simple a formulación das cuestións de carácter urbanístico no Código civil (1889), na súa consideración de norma fundamental do dereito común.

■ TERCEIRA PARTE (1900-1923)

Capítulo primeiro, onde o autor expón de forma xeral, os novos problemas que presentou o proceso de concentración

urbana e as novas concepcións urbanísticas, con referencia, naturalmente, á “cidade lineal”.

Capítulo segundo, que contén os intentos legislativos de supera-la lexislación de ensanche, dada a incapacidade desta para resolver os novos problemas ocasionados, tales como a aparición de suburbios, deficiencias sanitarias e de saneamento e escaseza de vivendas.

Capítulo terceiro, onde o autor examina o dilatado proceso de reforma do réxime local.

Capítulo cuarto, contén un estudio do proxecto de lei sobre fomento da edificación de J. Chapaprieta, que foi elaborado, en resposta á necesidade imperiosa de harmonización e coordinación das normas tipicamente urbanísticas, coas de carácter sanitario.

■ CUARTA PARTE (1923-1936)

Capítulo primeiro, contén consideracións xerais sobre este período, sendo digno de mención que, neste momento, debemos situar historicamente os comezos da planificación rexional e supramunicipal.

Capítulo segundo, o autor, estudia o Estatuto municipal de 1924 e os seus regulamentos. Ás operacións de ensanche, saneamento e reforma interior, o referido estatuto conferiulle o rango de cometidos ordinarios do municipio.

Capítulo terceiro, onde o autor, trata as primeiras experiencias urbanísticas a nivel supramunicipal ou rexional.

■ QUINTA PARTE (1936-1956)

Capítulo primeiro, trata do novo período que se inicia a partir do ano 1939, na evolución do noso dereito urbanístico, podendo afirmarse, en liñas xerais, que este período se caracteriza pola acentuación do proceso de concentración urbana nas grandes urbes.

Capítulo segundo, onde o autor trata con detalle e esmero as diversas tendencias e orientacións sobre a reforma urbanística, ata a Lei do solo do 56. Parte do estudio da lexislación de réxime local, pasando polo exame da planificación sectorial da vivenda, ata chegar ás normas urbanísticas de carácter específico.

Capítulo terceiro, que contén o proceso de elaboración e promulgación da Lei do Solo de 1956 –vixente no momento

BIBLIOGRAFÍA E **R**ECENSIÓNS

de publicarse o libro obxecto da presente recensión—, a referencia ó dereito comparado, e, por último, a influencia do dereito urbanístico histórico na Lei do Solo.

En suma, trátase dunha obra consolidada que ofrece unha completa e detallada exposición do dereito urbanístico histórico. **G**

Ana María Blanco Nespereira